

ŠALCERNIS

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija

Nr. 75 2010 m. Lapkritis

Pavasaris eina, vasara bėga, o rudenio...

Istorija rodo, kad Lietuva dažnai buvo stumdoma į vieną, ar kitą pusę. Bet Golfo srovė Atlante, Ledinuotojo vandenyno alsavimas, šalti Rytų vėjai mūsų kraštą veikia vis taip pat. Nesikeičia ir geografinė platuma. Metų laikus mūsų kalendorius dalina tiksliai ir trys pavasario mėnesiai yra tokie pat, kaip ir vasaros. Bet kodėl vasara prabėga taip greitai? Pavasaris eina, kartais net sustodamas, kai netikėtai sugrįžta šaltis, o vasara bėgte prabėga. Ruduo atslenka pamažu, o žiema, kokia ji bebūtų, vis tiek trunka ilgai... Žinoma, tokia išmintis ne iš karto ateina – vaikystėje vasaros būna ilgos, ilgos.

Sodiečiams vasaros greitai prabėga todėl, kad darbų labai daug. Mūsų Parko darbuotojai stengiasi prisiderinti prie vietinių dzūkų gyvenimo ritmo, todėl ir sakome: vasara prabėgo. Žinome, kad ir vėl sunki buvo šienapjūtė, bet reikėjo juk prisiminti ir šienavimo, ir rugiapjūtės dainas, tai ir vėl visi susisibėgo į Marcinkonis, į „Subatos vakarėlį“. Ir Respublikos prezidentė mus aplankė. Buvo ir gražiausio gėlių darželio, garžiausios dzūkiškos sodybos konkursas – kartu pasidžiaugėme, kas dar neužmiršta, kas išsaugota... O Čepkelių rezervatui šiemet – jau 35 – eri metai. Irgi reikėjo visiems kartu tą sukaktį paminėti. Kas dar?... Taip ir Grybų šventė nejučia atėjo.

Visi sako, kad vasara buvo labai audringa. Bet jau rugsėjo 5 – osios rytą išvydome pirmąją rudeninę šalną. Nutolo vasaros liūtytės, perkūnijos ir viesulai. Ką atneš mums lapkritis, kuris jau jau ir atslenka.

*„Subatos vakarėlio“ svečiai ansamblis „Ručaj“ iš Mackova Ruda (Lenkija) koncertuoja Puvočių kaime.
Mindaugo LAPELĖS nuotrauka*

Romas Norkūnas rodo šalies Prezidentei Daliai Grybauskaitei ir ją lydintiems asmenims, kaip su titnagu ir skiltuvu greitai galima užkurti dūminę. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

35 – asis Čepkelių rezervato ruduo

Rugsėjo 24 dieną minėjome Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato 35 – erių metų sukaktį. Į šventę susirinkusius pasveikino Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direktorius Eimutis Gudelevičius. Rezervato istoriją apžvelgė ilgus metus jam vadovavęs Jonas Klimavičius.

Vėliau svečiai grožėjosi M. K. Čiurlionio menų mokyklos dailės skyriaus 8 klasės moksleivių darbų paroda. Ją trumpai pristatė šios mokyklos mokytojas Jūragis Burksaitis. Vasarą „čiurlioniukai“ mūsų Parke atliko praktiką – piešė Marcinkonis bei Čepkelių raistą. O rudenį jų tapyti darbai sugrįžo į Marcinkonis jau kaip parodos eksponatai. Paroda eksponuojama Čepkelių rezervato pastate (Šilagėlių g. 11, Marcinkonys), ji veiks iki lapkričio 2 dienos. Urtės Bakaitės tapytas Čepkelių vaizdas puikuoja ant naujos atvirutės.

Griežti „inspektoriai“ atlyti „pažeidėjas“ Mindaugo LAPELĖS nuotrauka

Šventės diena buvo saulėta ir labai šilta, tad masino į lauką. Čia direktoriaus pavaduotojas Eugenijus Drobelis visus svečius suskirstė į keturias grupes, kurių laukė gidai, vesiantys į Čepkelių raistą. Emilis Tamošiūnas kartu su Evaldu Klimavičiumi pakeliui žadėjo pasakoti apie miško gyvius. Gintauto Kibirkščio grupė keliavo ilgą kelionę per kopas. Onutė Grigaitė svečiams pasakojo apie mišką rudenėlio ritmu, o Jurga Labanauskienė mokė išgyventi smėlynuose. Penkių kilometrų žygis užtruko pusantros valandos, nors antrąją dalį jau išbandėme ir sportinį greitąjį ėjimą. Na, žinoma, pakeliui stabtelėjome arbatos išgerti, medaus ant duonos užsieti...

Visiems susirinkus Čepkelių rezervato mokamajame take, ekskursijų dalyvių laukė užduotis – trumpai papasakoti, ką išgirdo žygio metu. Ir ko tik tie gidai nepripasakojo – viena grupė matė liūtą, tiesa, vėliau patikslino, kad skruzdžių liūtą, kiti gi gluodeną čiupinėjo, per kalnus klonis ėjo ir pilnus batus smėlio prisėmė. Tretieji pasakojo apie vieną kartą valgomus, tačiau įstabiausiom spalvomis siūlus dažančius grybus, ketvirti sužinojo apie valgomus paparčių ūglius bei iki šių dienų Dzūkijos nacionaliniame parke gyvuojančią drevinę bitininkystę.

Tarsi tęsdami ekskursiją rezervato darbuotojai toliau svečiams pasakojo apie Čepkelių vertybes – raisto geografią, augalus bei gyvūnus. Rimtas kalbas nutraukė nuo pelkės sklindanti daina – paraisčiu artėjo trys uogautojos. Inspektoriai, Eugenijaus Drobelio paraginti, nesnaudė – šventė šventė, o darbas darbu – juk uogavimo sezonas jau senokai pasibaigęs. Kai kurie svečiai jau norėjo stoti ginti vargšių moterų, taip netikėtai į šventę patekusių, tačiau atlaidi šypsena raisto sergėtojų veiduose išdavė, kad tai – scenarijaus dalis. Šauniojo Marcinkonių etnografinio ansamblio dalyvės, vadovaujamos Rimutės Avižinienės, ir toliau neieškojo žodžio kišenėje. Porino, kaip jos raistan visų nedėlių gyveno, uogas rinko, ugnį kūrino, giedojo, o dar susruošė namo – uogas reikia parduot. Visus pavaišinę spanguolėmis, palinksminę dainomis, pasiprašė inspektorių namo parvežamos.

Ir kokia gi šventė be vaišių, o vaišės be grybų? Kaip tose pasakose būna – per barzdą varvėjo, burnoj neturėjo. Šventėje dalyvavo gausus svečių būrys: Žuvinto biosferos rezervato, Kamanų valstybinio gamtinio rezervato, Metelių regioninio parko, Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos dailės skyriaus, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos, Varėnos rajono savivaldybės, Merkinės Vinco Kėvės gimnazijos, Merkinės pagrindinės mokyklos, Gamtos paveldo fondo, Varėnos rinktinės Kabelių bei A. Barausko užkardų, Varėnos „Ažuolo“ vidurinės mokyklos gamtotyros klubo „Eureka“ atstovai.

Tik alaus ir midaus nebuvo.

Jurga LABANAUSKIENĖ

*Devyni amatai**Jubiliejinė amatų mokyklėlė Merkinėje*

Kaip upės tėkmė skuba metai. Ir štai nedrąsiai žengusi pirmuosius žingsnius „Amatų mokyklėlė Merkinėje“ jau skaičiuoja savo pirmąjį dešimtmetį.

Apžvelgiant praeitą laikotarpį, norisi prisiminti, kaip gimė idėja surengti šią mokyklėlę ir kaip viskas vyko per šiuos dešimt metų.

Dzūkijos krašte nuo seno puoselėjamos tradicijos, papročiai, amatai. Dirbdama Dzūkijos nacionaliniame parke dažnai mokiau vaikus ir suaugusius tų amatų, kuriuos aš pati moku. Tai šiaudinių sodų rišimo, margučių marginimo vašku, verbų rišimo, puokščių iš sausų augalų darymo, paveikslų komponavimo, žvakių liejimo paslapčių. Organizavau amatų stovyklas ir plenerus savo sodyboje. Parašiau projektą Merkinės miestelio bendruomenei „Etnokultūros ir amatų saugojimas Dzūkijoje“. Jo metu mokiau įvairių amatų Merkinės miestelio žmones. Su Lietuvos ūkininkų draugijos Merkinės skyriaus narėmis dalyvavome smulkiuose žemės ūkio Ministerijos rengiamuose projektuose ir organizavome seminarus „Kulinarinis paveldas Dzūkijoje“, „Tradicioniniai amatai ir verslai Dzūkijoje“, „Kalėdinis seminaras Dzūkijoje“. Mokėmės įvairių amatų ir ne seminarų metu.

Vykdydama šiuos mokymus pastebėjau, kad per vieną dieną yra labai sudėtinga perteikti visą informaciją apie tam tikrą amatą bei išmokyti jį praktiškai atlikti. Todėl kilo idėja surengti visos savaitės amatų mokyklėlę, kur ne tik būtų mokomasi amatų, bet ir renkama etnografinė Dzūkijos krašto medžiaga, mokomasi dzūkiškų liaudiškų dainų, žaidimų, keliaujama po lankytinas Dzūkijos nacionalinio parko vietas.

Per visus tuos dešimt metų vaikai išbandė daug įvairių amatų. Vėrė šiaudinius sodus, pynė krepšius, gorčius iš pušies šaknų, rišo verbas, vėlė vilną, komponavo paveikslėlius iš gamtinės medžiagos, darė puokštes iš sausų augalų, žaisliukus Kalėdų ir Velykų medžiams papuošti, karpė iš popieriaus, liejo žvakes iš naminio vaško, netgi darė vitražus bei mokėsi siuvinėti ir lankstyti iš popieriaus. Vienais metais išdrįsime netgi juodosios keramikos paslaptis įminti.

Mokyklėlės užsiėmimams vadovauja Laima Saviščevienė ir Laimutė Jakštienė. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Pradėjusi šią idėją įgyvendinti viena, kitais metais suradau bendraminčių ir talkininkų Merkinės laisvalaikio centre.

Šiais metais vaikai buvo darbštūs ir tai atspindi jų išmokti ir atlikti darbai. Dvi dienas iki pietų jie karpė iš popieriaus, o vakarop keliavo pas žmones ir rinko bei užrašinėjo etnografinę medžiagą. Kitas dienas susipažinom su Velykų ir Kalėdų medelių puošybos tradicijomis Dzūkijoje ir mokėmės daryti žaisliukus jiems papuošti. Keliavome į Musteikos kaimą. Vaikai turėjo galimybę pajodinėti su Romo arkliu, įlipti į dreivę su geiniu kopinėti medaus, įskelti titnagu ugnį.

Pėsčiomis keliavome pas juodosios keramikos meistrą Petrą Pretkelį į Zakavolių kaimą. Visi Amatų mokyklėlės dalyviai nužiedė po molinę puodynėlę, apžiūrėjo Petro darbus, sužinojo, kaip krosnyje po žeme tie darbai išdegami, pasiekiant tūkstančio laipsnių temperatūrą.

Sulaukėme parodos atidarymo metu ir svečių. Dideliu tortu su užrašu „Mokyklėlei 10“ nešinos atvažiavo viešnios iš rajono kultūros centro, su „saldžiąja dovana“ ir sveikinimo kalba atvyko ir Merkinės seniūnas Gintautas Tebėra.

Atvykęs poetas Stasys Stacevičius sakė, kad dar po dešimtmečio Amatų mokyklėlė jau bus išugdžiusi ne vieną dailininką, amatininką ar tiesiog kūrybingą žmogų.

Vyriausioji specialistė **Laima SAVIŠČEVIENĖ**,
2010 m. birželis

Mūsų Parko tradicijos

Turtingiausias gėlių darželis - Merkinėje

Vincės Svirnelienės ir Stasės Svirnelienės gėlyne nėra nei dekoratyvių skulptūrų, nei baseinų, nei brangių egzotiškų krūmų, bet žiedai ir žolynai čia labiausiai byloja apie tradicinio lietuviško darželio grožį. Skleidžiasi čia ir labai senoviniai žiedai, ir stipriai kvepiantys, želia ir tokie senoviniai žolynai, kuriuos būtinai lydi gražios poringės bei „zababonai“. Net ir vardai, kuriuos taria šios darbščios moterys, yra svarbūs. Kas gi tas – dvyliktukas? Ogi purpurinis sukutis – dideli gražūs jo žiedai užsimerkia dvyliktą valandą. O ką primena mėlynasis palemonas, goštautas, durnaropė, marijonas, sesiabroliai, kavalierius, kam naudinga čyžma, dumplainis, daržinis špinatas, čiobrelis, šalavijas, tabakas, levanda, melisa, jeronimas, valerijonas? Apie visa tai čia išgirsime. O kodėl aukštas, gražus valerijonas aptvertas tinkline tvorele? Taigi ir katinas žino, kuo brangus šis augalas. Šalia valerijono veši didelis debesylas. Nedaug yra darželių, kur šis senovinis, magiškas augalas atrodo taip iškilmingai.

Ir senoviniai vardai, ir tradicinės vaistažolės, ir nauji receptai – viską galima išgirsti ir pamatyti šioje sodyboje Merkinės miestelio pakrašty. Moterys gali papasakoti, kaip išvirti skanų, kvapnų sirupą: reikia aronijos uogų, vyšnių lapų, citrinos rūgšties, cukraus ir vandens.

Vincės Svirnelienės ir Stasės Svirnelienės gėlėmis džiaugiasi Algina Baranauskienė ir Henrikas Gudavičius. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

Prieš ketverius metus šioje sodyboje žydėjo 123 rūšys. Atrodo, kad šiemet jų yra tiek pat. Tai nėra labai daug, galima surasti mūsų Parke darželių, kur egzotiškų rūšių gerokai daugiau. Bet mums buvo svarbiausios tradicinės, lietuviškos gėlės. Galima atvežti į kiemą labai didelį akmenį, galima išdrožti iš ažuolo kokį serijinį milžiną, net iš granito pasamdytas meistras dabar greitai išskaptuoja su užiančiu pjūklų kokį žvėrį, bet jeigu norim išsaugoti tame kieme kukliai žydintį goštautą, jei norim prisiminti seną poringę, reikia meilės ir pagarbos. Šito mus ir moko senoviniai gėlių darželiai.

Rožės Pačkauskienės (Marcinkonys) darželyje – 80 rūšių. Ir čia gėlės vadinamos gražiais senoviniais vardais: panaitė, čyščius, marijonas, skambučiai, kupstukas, kazokas, naras, čebatukai, šalniakandziai... Daug Rožės darželyje ir kvepiančių žolynų: vakarutės, leukonijos, mėtos (ir garbulės, ir pūkinės) katžolės, melisos, rūtos.

Ramutės Balčienės (Liškiava) gėlyne prieš keletą metų galima buvo suskaičiuoti 125 rūšis. Dabar jų yra ne mažiau kaip 200. Čia labai daug miniatiūrinių alpinariumo augalėlių. Premijuojama ši gėlininkė už nepaprastą kruopštumą, už tai, kad jos gėlės išeina iš gėlynų į gretimus plotus.

Negalime nepaminėti ir kitų gražių, nors nepremijuotų darželių.

Marcinkonių seniūnija: Birutės Šibailienės (Marcinkonys) darželyje žydi net 94 gėlių rūšys. Juzės Česnulienės sodyboje (Marcinkonys) rūšių nelabai daug, bet jų vardai tikrai senoviniai. Be to čia ypač mylimi kadagiai. Daug naujoviškų gėlių augina Danutė Korsakienė (Marcinkonys).

Senovinės rūšys ypač godojamos Meilutės Garuckienės (Musteika) darželyje. Paulina Stasiulionienė (Musteika) rodo svečiams didelę Valerio sprigių kolekciją. Daug įvairiaspalvių Valerio sprigių augina ir Janina Keršanskienė (Margionys). Gražūs yra Marijos Svirnelienės (Zervynos) ir Aliutės Tamulevičienės (Zervynos) darželiai. O Veronika Mortūnienė (Lynežeris) apie savo augalėlius gali paporinti daug visokių gražių istorijų. Jadvygos Avižinienės (Lynežeris) senąsias tradicines gėles saugo iš medžio išdrožtos kaliausės, labai gražios, darže tokių nepamatysi. Vytauto Urbono (Lynežeris) kieme veši įvairūs dekoratyviniai krūmai ir medžiai. Yra čia ir šermukšnis, nokinantis saldžias uogas. Gražūs yra Onos Arlauskienės (Lynežeris), ir Antaninos Markauskienės

Elvyros Petraitenės darželis Maksimonių kaime. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

(Lynežeris) gėlynai. Marija Jazukevičienė (Marcinkonys) augina daug senovinių vaistažolių, kai kurios atneštos iš pievų.

Merkinės seniūnija: Rūšių turtingumu ir mažosios architektūros elementais išsiskiria Alginos Baranauskienės (Merkinė) kiemas. Angelės Čyrienės (Merkinė) alpinariume gražiai žydi keistas, niekur kitur nematytas augalas – gulsčioji cimbaliarija. Gražiai savo kiemą tvarko Ona ir Alfonsas Žemčiūgai (Pamerkinė). Bronės Jurkūnienės gėlynuose (Merkinė) žydi net 83 rūšys. Daug senovinių gėlių godoja Marija Kindarienė (Subartonys) ir Ona Čaplikienė (Subartonys). Stefanija Ciūnienė (Gelovinė) augina ne tik tai gėles, bet ir vaistažoles, ir netgi kultūrines spanguoles. Dailus yra Rožės Akstinienės (Dubininkas) darželis. Labai gražios, niekur kitur nematytos dumplūnės veši Marijonos Rūktinos (Česukai) gėlyne. Įspūdinga buksmedžių žaliatvorė saugo Julijos Kleponienės (Panaros vienkiemis) gėles. Prieš keletą metų labai turtingas buvo seserų Natalijos ir Rožės Čiurlionyčių (Panara) darželis. Onos Aurylienės (Panara) kieme vasarą įspūdingai atrodo žydintis didžiulis oleandras. Kadaisė šis visžalis krūmas buvo auginamas dvarų oranžerijose. Elenos ir Mykolo Monkevičių (Dubaklonis) sodyboje sukaupta turtinga dendrologinė kolekcija, be to, čia veši labai daug įvairiausių veislių vynuogių. Nepaprastai turtingas prieš keletą metų buvo Liudos Petrauskienės (Liškiava) darželis. Gražūs yra Danutės Rameikienės (vyresniosios) ir Danutės Rameikienės (jaunesniosios) gėlynai. Senovines savo mamos rūšis godoja Ona Karlonaitė – Lankelienė. (Liškiava) Tikras atradimas yra Eugenijos Kulešienės gėlynas (Liškiavos vienkiemis),

pasislėpęs miškuose. Labai daug gražiai žydinčių daugiamečių gėlių augina Regina Varpukevičienė (Samūniškės). Nedidelį, bet estetišką gėlyną puoselėja Elvyra Petraitenė (Maksimons). Norisi paminėti ir Valentino Sventicko kiemą (Mardasavas): čia išliko ir neblogai atrodo dvi tikrai senovinės tradicinės rūšys – balzaminis skaistenis ir peletrūnas.

Mūsų Parko teritorijos dalis, priklausanti Druskininkų savivaldybei ir Alytaus rajonui, taip pat šiame konkurse nebuvo užmiršta. Broniaus Marčinsko (Žemoji Panemunė) sodyboje pagarbiai saugoma keletas tikrai senovinių rūšių. Motiejaus Jaskelevičiaus (Žiogeliai) kieme žydi daug labai įvairiausių lelijų. Janina Juralevičienė (Cimaniūnai) darželyje kartu su gėlėmis augina daug vaistažolių.

Etnografiškai atstatomos sodybos laureatu pripažinta Rasos ir Virginijaus Jasaičių bei Algės ir Žilvino Padaigų (Kašėtų kaimas) sodyba. Garbės raštais šioje konkurso kategorijoje apdovanoti Raimundas Paknys (Dubininko kaimas) ir Rūtenis Paulauskas (Žiūrų kaimas). Etnografinės sodybos kategorijoje nugalėtoja paskelbta Stasė Bogušienė (Puvočių kaimas). Jos sodyba aptverta žagrine eglėšakių tvora. Sodas, gėlių darželis, daržas, svirtinis šulinys, keturi ūkiniai pastatai. Pasak S. Bogušienės, klėtelės pastatymo metų neprisiminė nė a. a. 90 metų sodybos šeimininkas Dvareckas. Ūkinis kiemas atitvertas žagrine tvora. Apsilankius trobos viduje galima pasakyti, kad joje telpa visa Lietuvos istorija. Stasė Bogušienė vadovauja Puvočių etnografiniam ansamblui. Sodybos kieme ir troboje ne tik švenčių metu, ar sulaukus svečių, skamba džiūkiška daina. Ne veltui 2009 metų Parko laikraštis „Šalcinis“ savo redakciniame žodyje minėdamas ir Stasės Bogušienės sodybą straipsnį pavadino „Šioje pirkioje – visa Lietuva“. Kur, jei ne savo pirkioje, savo sodyboje, savo kaime ar mieste mes turime puoselėti ir auginti Lietuvą. Atsižvelgiant į tai, kad gyva etnografinė sodyba yra ne muziejinė ekspozicija, o neatšiejama nuo žmogaus gyvenimo būdo – Stasės Bogušienės sodyba 2010 metais Dzūkijos nacionaliniame parke ir buvo paskelbta „Etnografinė sodyba 2010“ konkurso nugalėtoja. Šioje konkurso kategorijoje garbės raštais apdovanoti Juozas ir Danutė Tamulevičiai (Marcinkonių kaimas) ir Motiejus Jaskelevičius (Žiogelių kaimas).

Galime pasidžiaugti, keldami pavyzdžius kitiems, kaip jautriai išsaugojo kryždirbio Tomo Miškinio sodybą Mančiagirės kaime Nacionalinės premijos laureatas Alfonsas Andrieuškevičius su žmona Giedre ir kryždirbio anūkas Gintaras Latkauskas. Ši sodyba Valstybinės saugomų teritorijos tarnybos organizuotame konkurse pripažinta etnografiškiausia sodyba Saugomose teritorijose.

**Henrikas GUDAVIČIUS,
Algimantas ČERNIAUSKAS**

Miškinio skudučio sriuba, kepti didžialapio šakio ūgliai ir kiti laukiniai gardumynai

(Tęsinys. Pradžia Nr. 74)

Vieną kitą miško, pievos ar raisto augalą turbūt kiekvienas esam paragavęs. Ne apie bruknes ir mėlynės, ne apie lepeškas ir grybus kalbu. Bent jau kūlynų (švylių) ar smilgų salsvą baltą galiuką vaikystėje kramtėm, o pavasarinę dilgėlių ir rūgštynių sriuba verdama dažnuose namuose. Vyresni žmonės prisimena lapienių skonį, kuriose didžiąją dalį sudarydavo sibirinio barščio lapai arba gelsvalapės usnies lapkočiai. Na, o pušų „virbuciai“ būdavo tikras vaikų skanėstas.

Dabar jau esam primiršę šiuos vitaminų ir kitų naudingų medžiagų kupinus gardumynus. Tad gegužės 15 dieną į Marcinkonis rinkosi žmonės, norintys daugiau sužinoti apie pievose ir miškuose augančius valgomus augalus. Žiniomis dalijosi net iš Kauno marių regioninio Parko atvykęs gamtininkas Giedrius Vaivilavičius. Lietuvoje Giedrius yra vienas rimčiausiai šią sritį išmanančių specialistų. Jam talkino mūsų parko gamtos skyriaus vedėjas, gamtos mokslų daktaras Mindaugas Lapelė/.../

Liekninis viksvameldis. Apatinė lapų dalis balta, švelni, puikaus skonio. Labai tinka sriuboms ir salotoms. Daugeliui renginio dalyvių priminė vaikystę, kai valgydavom minkštus smilgų stiebelių galiukus. Kai kas prisipažino, kad žaisdami iš šio augalo gamindavo įvairius patiekalus, tik nežinojo jo tikrojo pavadinimo.

Švendas. Tikras atradimas pradedančiajam laukinio maisto valgytojui. Skirtingu metu tinkamos

valgyti vis kitos to paties augalo dalys. Pavasari troškiniams, sriuboms ir salotoms renkame apatinę baltą lapų dalį. Vasarą, kai augalas žydi, virš rudos burbulės išleidžia vyrišką žiedyną, pilną nuostabaus skonio žiedadulkių. Iš šių žiedadulkių kaip iš miltų galima kepti blynus arba jas valgyti tiesiog nubraukus nuo augalo. Vėlų rudenį arba ankstyvą pavasarį surinktų išdžiovintų ir sumaltų šakniastiebių miltai prilygsta kvietiniams.

Miškinis skudutis. Kai Giedrius išvirė sriubą iš jaunų miškinio skudučio lapų, jo žmona nusistebėjo, iš kur jis tokiu metu gavęs šviežių kopūstų. Jauni lapai, vėliau lapkočiai ir žiedkočiai tinkami sriuboms, troškiniams, salotoms.

Tai štai kiek gėrybių augina mūsų Grūdų pievos ir sausi pušynai. Tereikia trupučio susidomėjimo ir be abejo gerai pažinti augalus, nes pakeliui Grūdų vingyje matėme vieną nuodingiausių Lietuvos augalų – nuodingą nuokaną, gerai būtų jos nesusipainioti su koku nors skanumynu.

Po poros valandų teorinių žinių, užkūrėme laužą ir nutarėme praktiškai išbandyti laukinių augalų skonį. Per valandą pagaminome dvejus salotas su grietinės bei aliejaus užpilai, šaltibarščius (tikrai be agurkų ir burokėlių), išvirėme sriubą bei pasikepėme didžialapio šakio daigų. Suskaičiavome, kad pietums panaudojome 12 augalų.

Patiekalai pavyko, buvo tikrai labai skanūs ir skalsūs. Giedrius čia pat mums paaiškino, kad mes esame įpratę prie daržuose auginamų daržovių, kurios turi daug mažiau naudingųjų medžiagų, todėl jų masės ir suvalgome daugiau. Laukiniai augalai auga daug nepalankesnėmis sąlygomis, todėl jie naudingųjų medžiagų sukaupia nepalyginamai daugiau, tad ir sotumo jausmas ateina greičiau. Valgyti laukinį maistą reikia priprasti, įsiklausyti į save, kiek tau reikia. Tokiu būdu netgi nuodingais augalais nenusinuodysi, nes, pavyzdžiui: dėmėtoji mauda yra nenusakomo kartumo, todėl ir nesuvalgysi mirtino jos kiekio. Vadovaujantis tuo pačiu principu reiktų rinkti ir vaistažoles – kuo skurdesniame dirvožemyje užaugusios, tuo vaistingesnės. Darže vešliai augančios kiaulpienės lapai gali būti maistas, o grynai smėliuokys – vaistas, kalbėjo Giedrius Vaivilavičius.

Jurga LABANAUSKIENĖ

Mindaugo LAPELĖS nuotrauka

„Valgytojų“ seminaro dalyviai Liškiavos retųjų augalų sklype domisi Henriko Gudavičiaus (pirmas kairėje) atradimais.

Sidabrinė bitė – vėl mūsų Parke

Jau 14 metų kiekvieną rudenį, minint Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gimtadienį, naujus šeiminkus pasirenka „Sidabrinės bitės“. Šiomet Varėnos rajono savivaldybės kultūros premija ir šiuo ženklu už nuopelnus Varėnos krašto kultūrai apdovanoti Varėnos kultūros centro Matuizų filialo direktorė Irena Čeplikienė ir mūsų kolega, Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centro vedėjas Algimantas Černiauskas. Tai, kad jau trečia „Sidabrinė bitė“ atskrenda į Dzūkijos nacionalinio parko kolektyvą (anksčiau apdovanoti Henrikas Gudavičius ir Eugenijus Drobėlis), dar kartą įrodo mūsų darbų šio krašto labai prasmę. Sveikindami Algimantą, linkime daug naujų kūrybinių atradimų, įamžinant Dainavos šalies istoriją ir atskleidžiant paprastų žmonių nepaprastą grožį.

Bendradarbiai

*Algimantas Černiauskas (dešinėje) ir Vygrių nacionalinio parko direktorius Jacek Lozinski ko gero kalbasi apie būsimą parodą.
Mindaugo LAPELĖS nuotrauka*

Jubiliejinė Elvyros Petraitienės paroda

Šių metų spalio 10 d. „Kvadrato“ lauko galerijoje Vilniuje buvo atidaryta jubiliejinė Elvyros Teresės Petraitienės keramikos darbų paroda. E. Petraitienė keramiką studijavo Vilniaus Dailės institute, dirba monumentaliosios ir autorinės keramikos srityse ir parodose dalyvauja nuo 1970 m. Nuo 1980 m. priklauso Lietuvos dailininkų sąjungai. Nuo 1990 metų su savo vaikais ir anūkais gyvena ir kuria netoli Merkinės, Varėnos raj., Maksimonių kaime. Ne kartą žymios keramikės personalinių darbų parodos buvo surengtos Prancūzijoje ir Merkinės lankytojų centre. Jos interjero darbų galima pamatyti Rusijos, Azerbaidžano, Estijos, Lietuvos miestuose. Jubiliejinėje parodoje Vilniaus širdyje E. Petraitienę, linkėdami sveikatos ir kūrybinės sėkmės sveikino artimieji, Kultūrinių iniciatyvų grupės „Kvadratas“ vadovas Tomas Daunoras, aktoriai Arūnas ir Gediminas Storpīrščiai, merkiniečiai Genutė ir Algimantas Černiauskai, etnologas, senojo lietuvių tikėjimo bendruomenės „Romuva“ vyriausiasis krivis Jonas Trinkūnas ir kiti.

Sunku pasakyti, kiek vilniečių ir sostinės svečių, skubėdami pro centrinį Vilniaus knygyną, pamatys solidžią E. Petraitienės darbų ekspoziciją – bylojančią, kad pasaulinio lygio keramikos darbai gimsta miškų glūdumoje, o ne ant tolimų šalių granitinio grindinio Lietuvos sostinėje. Sunku pasakyti, ir kiek žmonių, besidominčių keramikos tradicijomis yra apsiranę kūrybingos šeimos namuose „Vienaragių šilo“ sodyboje. Ir

*Elvyrą Petraitienę sveikina etnologas Jonas Trinkūnas.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka*

ministrams, ir moksleiviams yra į ką pasižiūrėti Elvyros sodyboje, kurioje visi kuria kažką gražaus ir įsimantino: dukros Rūtos keramikos darbai ne kartą buvo įvertinti aukščiausiais apdovanojimais įvairiose parodose, sūnus Džiugas mūrija židinius, žiedžia lėkštes, ąsočius, puodelius, o ir anūkės vis taikosi kokią nors skardžiabalsę švilpynę iš molio suraityti... Gretimoje sodyboje vyriausias sūnus Saulius skulptūras skobia iš medžio, meistrauja nuostabius kryžius... Aišku viena, E. Petraitienės ir jos šeimos gyvenimas ir kūryba Maksimonių kaime liudija elementarią tiesą: gyventi žiemą vasarą ir kurti galima ir pačioje nuošaliausioje kaimo trobelėje iš kurios darbai pasklinda po visą pasaulį....

Algimantas ČERNIAUSKAS

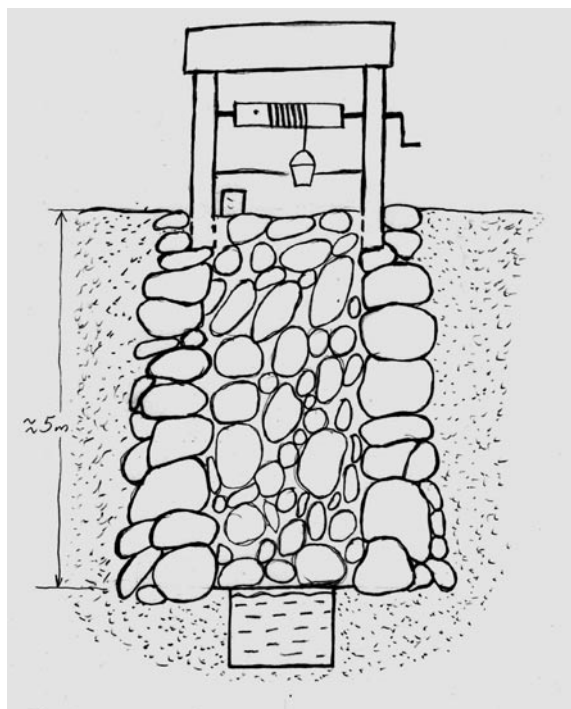
Ką senoliai porina

Apie šulinį, sudėtą iš akmenų

Pasakoja Leonas **Zdislavas DVARECKAS**,
gim. 1931 m.

Šulinys anksčiau buvo, šimtas metų jau. Šulinio šakės, cia dėjo tos tokios šatrų ylgų, nu anksčiau pas mus buvo tokis šulinys, ir dar yra tas šulinys...

- Iš akmenų, tai negilus?
- Kol negilus?
- O kab iš akmenų sudėt?

Akmeninis šulinys pagal esantį Zdislovo Dvarecko sodyboje Puvočių kaime. Romo NORKŪNO piešinys, 2010 m.

– A, visai prastai, nu tai mokėc raikia. A, tai ca apacion tai tynais yra dėžės padaryta, perdaryta, iš lantų, kokia papuolė, išmirksta viskas.

– O tarpan tarp akmenų kas dėta?
– Nieko.
– Gal išbyrėjo?
– Ne, bišky pabyrėj, bet nustoj byrėjį, sukietėjo. Ir ca buvo svyrtis, matinykas buvo, žamaitišku padarė, po savo madai, bet man nelabai pacinka... Labai geras vanduo, švarus ca, vasarai daržam laiscyc naudojam šitų šulinį, vanduo geras. Velanas, gelažys neina kiaurai, galus suploja kad neprasisukt... Nieko, aplinkui gi apkasa, iškasa ir po biškio pradeda gražiai dėc viską, inlaidzia. Nu jėgos turėj jis, senis buvo labai sciprus, dzviem centneriais akmuoj – tai juokas inlasc, vienas insilaizdavo, labai sciprus buvo žmogus. Vienos kojos šeši pirštai buvo, būdavo jis sarmacinos parodzyc kojų, pircin nej su niekuom... Vienas darė, aplink duobį placių iškasa pakol vanduo būna, šalčinis, taduj pradeda mūryc... Ne, ne – žiedus iš viduro, o ca apkasa aplinkui ir paskui užardzinėja, užardzinėja... Kab negilu, ir kab gilu kasė – raikia... Puvočių akmenys, oj cia akmenelių buvo, kiek ca išvežė, sprogdzino kiek, „belorusai“ ir išvežė... Tėvas Vladas ir brolis buvo Vladas, direktorus Marcikonysa mokyklos... Va pircis akmeninė, sienos iš akmenų, ca ciktai iškalta iš vidaus lantom, o tep akmenai, durys geros...

Romas NORKŪNAS, 2008 m.

VISAIS metų laikais graži yra džukų šilų ir panemunių gamta. Džukijoje dar gyvuoja senoviniai kaimai, senieji amatai ir verslai. Džukijos nacionalinio parko darbuotojai Jums padės suprasti svarbiausią Dainavos krašto savybę – etnokultūra gyva gali būti tik tada, kai senolio poringei pritaria čia pati almantis šaltinis. Brangusis lankytojai, atvykęs į šį kraštą, gerbk ir tausok jo taurų grožį.

Išsamią informaciją apie Parką visi svečiai gali sužinoti lankytojų centruose:

Marcinkonyse:

Miškininkų g. 61, Marcinkonys, LT - 65301, Varėnos r.,

tel. 8 310 44466, faks. 8 310 44471; elektroninis paštas: info@dzukijosparkas.lt

Merkinėje:

Vilniaus g. 3, Merkinė, LT - 65334, Varėnos r., tel./faksas 8 310 57245

Elektroninis paštas: merkine@dzukijosparkas.lt

„Šalčinį“ rasite ir interneto tinklalapyje www.dzukijosparkas.lt

ŠALČINIS

Adresas: Miškininkų g. 62,
Marcinkonys, LT - 65301, Varėnos r.
Tiražas 1500 egz.

Redkolegija: E. DROBELIS, H. GUDAVIČIUS,
A. ČERNIAUSKAS, M. LAPELĖ,
R. NORKŪNAS
Maketuotojas: V. ČERNIAUSKAS

Spausdino UAB „Albagrafija“
Pulko g. 96, LT - 62133, Alytus
Tel. 8 315 74140
El. p. alba@infoseka.lt
Laikraštis atspausdintas ant popieriaus,
pagaminto iš antrinių žaliavų.